

Reactie VU Amsterdam op het wetsvoorstel screening kennisveiligheid

30 juni 2025

VU Amsterdam onderschrijft volledig de eerder gepubliceerde consultatiereactie van Universiteiten van Nederland (UNL) op het wetsvoorstel screening kennisveiligheid. In de huidige vorm is het voorstel naar onze mening niet uitvoerbaar, niet doelmatig en niet proportioneel. Binnen VU Amsterdam leeft dan ook brede bezorgdheid over de gevolgen van dit wetsvoorstel.

Onvoldoende afbakening en disproportionele reikwijdte

De reikwijdte en impact van het wetsvoorstel zijn aanzienlijk groter dan eerder geschetst. De voorgestelde screeningsplicht geldt voor alle wetenschappelijk medewerkers en (master)studenten die direct of indirect in aanraking kunnen komen met een breed gedefinieerde lijst sensitieve technologieën.

Voor VU Amsterdam betekent dit een veelvoud aan screenings ten opzichte van de raming van het ministerie (8.000 screenings voor het hoger onderwijs in totaal). Alleen al voor de Bètafaculteit van VU Amsterdam gaat het naar verwachting om circa 2.000 screenings per jaar, namelijk de jaarlijkse instroom van studenten in 13 relevante masteropleidingen en het jaarlijks aantal onboardingen in de vier grootste afdelingen met sensitieve technologieën. En dit is zeker niet de enige faculteit van VU Amsterdam die met de screeningswet te maken gaat krijgen, ook andere faculteiten, zoals Geneeskunde, Tandheelkunde en Gezondheids- en Bewegingswetenschappen werken met technologieën die onder de voorgestelde wet vallen. Omdat het ministerie het beoordelingskader nog moet ontwikkelen, zijn de reikwijdte en impact van de wet nog met veel onzekerheid omgeven.

Flinke administratieve en financiële lasten

De invoering van deze wet brengt aanzienlijke administratieve en financiële lasten met zich mee. Nodig zijn nieuwe medewerkers, nieuwe systemen en gebouwaanpassingen. Zonder aanvullende financiële middelen kan onze instelling deze lasten niet dragen. De benodigde investeringen in voorbereiding, implementatie en uitvoering – zowel incidenteel als structureel – gaan ten koste van onze kerntaken: hoogwaardig onderwijs en onderzoek. Bovendien draagt deze wet bij aan de toenemende werkdruk die onder medewerkers wordt ervaren en waarop de universiteiten door de Arbeidsinspectie worden aangesproken.

Uit diverse gesprekken over werkdruk blijkt dat (het gevoel van) werkdruk voornamelijk wordt veroorzaakt door allerlei wet- en regelgeving en daarmee gepaard gaande administratieve lastendruk en niet zozeer door de primaire taken onderwijs en onderzoek.

De complexiteit van ondersteunende processen zal fors toenemen. Daarvoor zijn extra personele middelen nodig, moeten nieuwe administratieve systemen worden ingericht en moet de campusomgeving mogelijk grondig worden aangepast. Zolang onderzoek aan sensitieve technologie niet in afgesloten (delen van) gebouwen plaatsvindt, moet iedereen die daar rondloopt worden gescreend. Inschrijvings-, aanstellings- en toegangsprocedures zullen sowieso moeten worden herzien. We maken ons daarbij grote zorgen over doorlooptijden van screenings, in het wetsvoorstel staat vier tot acht weken, zeker op de piekmomenten rond de zomer. Het feit dat de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor het actueel houden van hoog-risicokennisgebieden en TRL's, op cluster- en projectniveau, volledig bij de universiteit komt te liggen, beschouwen wij als niet werkbaar en risicovol.

Negatieve impact op internationale samenwerking

De concurrentiepositie van VU Amsterdam zal naar verwachting verslechteren.

De voorgestelde wet heeft immers negatieve gevolgen voor de internationale samenwerking in onderwijs en onderzoek. Geen enkel ander Europees land kent momenteel een vergelijkbare screeningswet. De extra drempels voor internationale studenten en onderzoekers kunnen ertoe leiden dat talent voor deze kennisgebieden – waaronder onze belangrijkste tekortsectoren - uitwijkt naar andere EU-landen. In een krappe arbeidsmarkt en bij dalende studentenaantallen is dit een ongewenst effect, voor VU Amsterdam en voor Nederland als kennisland.

Bedreiging van academische kernwaarden

VU Amsterdam hecht groot belang aan academische kernwaarden zoals openheid, inclusie, academische vrijheid en 'science diplomacy'. De brede toepassing van de screeningsplicht vormt mogelijk een bedreiging voor deze waarden. Een bijkomend risico is dat de screeningsprocedure leidt tot indirecte discriminatie, bijvoorbeeld wanneer Europese kandidaten systematisch sneller worden toegelaten dan anderen. Screening van personen door een onafhankelijke overheidsinstantie zou wat ons betreft uitsluitend moeten plaatsvinden bij aantoonbaar grote risico's voor de nationale veiligheid. In het huidige voorstel ontbreekt in onze ogen deze gerichte inzet en proportionaliteit.

Bestaand beleid voor kennisveiligheid

VU Amsterdam heeft de afgelopen jaren actief gewerkt aan kennisveiligheidsbeleid, aan zowel de bewustwording als de implementatie ervan bij alle faculteiten en diensten. VU Amsterdam heeft bovendien een actieve bijdrage geleverd aan nationale beleidsontwikkeling op dit terrein. Sinds 1 september 2023 is het VU Amsterdam Kader Kennisveiligheid verplicht voor alle VU Amsterdam-medewerkers bij het aangaan van nieuwe of te verlengen internationale samenwerkingen en aanstellingen. De Adviesgroep Kennisveiligheid adviseert en ondersteunt faculteiten en diensten en houdt een overzicht bij van alle (potentieel) risicovolle internationale partnerschappen. Wij durven te stellen dat het kennisveiligheidsbeleid aan onze instelling effectief is en voortdurend wordt verbeterd, in afstemming met andere universiteiten en UNL.

Slotopmerking

VU Amsterdam pleit voor een heroverweging van het wetsvoorstel. Screening van personen door een onafhankelijke overheidsinstantie kan een waardevolle aanvulling zijn op het bestaande kennisveiligheidsbeleid, mits deze uitsluitend wordt ingezet waar de risico's voor de nationale veiligheid aantoonbaar het grootst zijn. Wij bepleiten een gerichte en proportionele benadering die aansluit bij reeds bestaande maatregelen en die de academische vrijheid en internationale samenwerking niet onnodig belemmert.